

**การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา
เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียน
ในศตวรรษที่ 21**

การบริหารหลักสูตร สถานศึกษาเพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียน ในศตวรรษที่ 21

ณิรดา เวชญาลักษณ์

 สำนักพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

2565

300.-

ณิรดา เวชญาลักษณ์

การบริหารหลักสูตรสถานศึกษา เพื่อพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 / ณิรดา เวชญาลักษณ์

1. การวางแผนหลักสูตร. 2. การศึกษา--หลักสูตร. 3. ระบบการเรียนการสอน--การออกแบบ.

375.001

ISBN (e-book) 978-974-03-4130-7

สพจ. 2516

สรรคุณคำวิชาการ สู่สังคม
Knowledge to All
www.cupress.chula.ac.th

สิทธิในการผลิตและพิมพ์หนังสือเล่มนี้เป็นของสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยแต่ผู้เดียว

การผลิตและการลอกเลียนหนังสือเล่มนี้ไม่ว่ารูปแบบใดทั้งสิ้น

ต้องได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษรจากสำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จัดทำโดย สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2565

www.cupress.chula.ac.th [CUB6409-014]

โทร. 0-2218-3562-3

บรรณาธิการอำนวยการ : นางอรทัย นันทนาดีชัย รองศาสตราจารย์ ดร.อริญ หาญสืบสาย

กองบรรณาธิการฝ่ายวิชาการ : ศาสตราจารย์กิตติคุณ ดร.ปิยนถ บุนนาค รองศาสตราจารย์ ดร.พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์

รองศาสตราจารย์ นายแพทย์วิชญ์ พันธุ์เจริญ รองศาสตราจารย์ ดร.วิมลวรรณ พิมพ์พันธุ์

ผู้ประสานงาน : วาสนา ชำชื่น

พิสูจน์อักษร : ทศนีย์ ผิวขำ

ออกแบบปกและรูปเล่ม : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สั่งซื้อได้ที่ : ศูนย์หนังสือแห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ถนนพญาไท เขตปทุมวัน กรุงเทพฯ 10330

http://www.chulabook.com

โทร. 08-6323-3703-4

customer@cubook.chula.ac.th, info@cubook.chula.ac.th

Apps: CU-eBook Store

คำนำ

หนังสือเล่มนี้ เรียบเรียงขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนและผู้สนใจ ได้ศึกษาถึงความหมาย หลักการแนวคิดเกี่ยวกับ หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรเพื่อทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยแบ่งเป็น 7 บท ประกอบด้วย ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 นวัตกรรมหลักสูตรในศตวรรษที่ 21 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้ การประเมินหลักสูตร อันจะเป็นความรู้สำหรับผู้บริหารสถานศึกษา ครู อาจารย์ นักการศึกษา และนักศึกษาสาขาการบริหารการศึกษา สามารถนำองค์ความรู้มาประยุกต์ใช้เพื่อการพัฒนาหลักสูตรให้เหมาะสมกับบริบทและความสามารถของผู้เรียน ให้ได้รับการพัฒนาทักษะในศตวรรษที่ 21 ต่อไป

ผู้เขียนขอขอบคุณเจ้าของเอกสาร หนังสือ ตำรา และงานวิจัยทุกท่านที่ผู้เขียนได้นำองค์ความรู้มาประกอบการเรียบเรียงเนื้อหาและอ้างอิง จนทำให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี และขอมอบเป็นกตัญญูตาแก่บิดามารดา คุณครูอาจารย์ทุกท่าน มา ณ โอกาสนี้

รองศาสตราจารย์ ดร.ณิรดา เวชญาลักษณ์

มีนาคม 2565

สารบัญ

หน้า

คำนำ

สารบัญ

สารบัญภาพ

สารบัญตาราง

บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร	1
ความหมายของหลักสูตร	1
ความสำคัญของหลักสูตร	3
องค์ประกอบของหลักสูตร	5
ประเภทของหลักสูตร	6
ลักษณะหลักสูตรที่ดี	10
ทฤษฎีหลักสูตร	11
ปัจจัยที่มีผลต่อคุณภาพหลักสูตรสถานศึกษา	15
สรุป	22
รายการอ้างอิง	24
บทที่ 2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	27
ความหมายการพัฒนากระบวนการเรียนรู้	28
ปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงที่ส่งผลต่อการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21	30
กระบวนทัศน์ใหม่ทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21	33
แนวคิดทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	36
ระบบสนับสนุนการจัดการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	39
ระบบการสอนในศตวรรษที่ 21	41
เครื่องมือการจัดการเรียนรู้ยุคใหม่	46
สรุป	47
รายการอ้างอิง	48
บทที่ 3 นวัตกรรมหลักสูตรศตวรรษที่ 21	49
สาเหตุของการปรับปรุงหรือเปลี่ยนแปลงหลักสูตร	49
ความหมายของนวัตกรรม	52
นวัตกรรมหลักสูตรแห่งศตวรรษที่ 21	53
องค์ประกอบของนวัตกรรม	54

	หน้า
ประเภทของนวัตกรรมการศึกษา	55
แนวโน้มของหลักสูตรในอนาคต	57
ลักษณะของหลักสูตรนวัตกรรมการศึกษา	60
หลักสูตรบูรณาการเพื่อส่งเสริมทักษะในศตวรรษที่ 21	62
แนวทางการพัฒนาหลักสูตรในศตวรรษที่ 21	64
สรุป	66
รายการอ้างอิง	68
บทที่ 4 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	71
ความหมายของหลักสูตรสถานศึกษา	71
ความสำคัญของหลักสูตรสถานศึกษา	72
การพัฒนาหลักสูตร	73
กระบวนการพัฒนาหลักสูตร	74
กระบวนการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา	75
หลักสูตรการศึกษาเพื่อการพัฒนาศักยภาพผู้เรียน	86
หลักสูตรเพื่อการพัฒนาทักษะผู้เรียนในศตวรรษที่ 21	87
แนวคิดจากผลการวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา	89
สรุป	90
รายการอ้างอิง	92
บทที่ 5 การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตร	95
ความหมายของการเรียนการสอน	95
องค์ประกอบของการจัดการเรียนการสอน	96
รูปแบบการจัดการเรียนการสอน	97
การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนกลาง 2551	99
การจัดการเรียนการสอนในชั้นเรียนตามหลักสูตร	101
การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยการสอนเสริม	103
ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนากระบวนการเรียนการสอน	109
สรุป	115
รายการอ้างอิง	116

	หน้า
บทที่ 6 การจัดการเรียนการสอนโดยใช้แหล่งเรียนรู้	119
ความหมายของแหล่งเรียนรู้	119
ความสำคัญของแหล่งเรียนรู้	120
ประเภทของแหล่งเรียนรู้	123
การบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้โดยสถานศึกษา	126
งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารแหล่งเรียนรู้และสิ่งแวดล้อม เพื่อส่งเสริมการจัดการเรียนรู้	128
สรุป	132
รายการอ้างอิง	134
บทที่ 7 การประเมินหลักสูตร	137
ความหมายของประเมินหลักสูตร	137
จุดมุ่งหมายของการประเมินหลักสูตร	138
ประเภทของการประเมินหลักสูตร	139
ระยะการประเมินหลักสูตร	141
ขอบเขตของการประเมินหลักสูตร	142
ขั้นตอนของการประเมินหลักสูตร	143
แนวทางการประเมินหลักสูตร	144
คุณธรรมของผู้ประเมิน	146
บทบาทของผู้บริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตร	149
สรุป	151
รายการอ้างอิง	153
บรรณานุกรม	155
ดัชนี	165
ประวัติผู้เขียน	167

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
1.1 ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบหลักสูตร	14
2.1 กรอบแนวคิดเพื่อการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21	39
5.1 แสดงการนำเสนอเนื้อหาสาระจากหลักสูตรสู่การจัดการเรียนรู้	102
5.2 แสดงการเชื่อมโยงระหว่างหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 หลักสูตรสถานศึกษา สู่การจัดการเรียนรู้ในชั้นเรียน	103

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
7.1 การประเมินหลักสูตร ก่อน ระหว่าง และหลังการนำหลักสูตรไปใช้	139

บทที่ 1 ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับหลักสูตร

หลักสูตรจัดเป็นหัวใจหลักของการบริหารจัดการเพื่อพัฒนาการศึกษา มีการผสมผสานมโนทัศน์ ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับแนวทางและความเป็นไปได้ของการจัดการศึกษาที่มีระบบ โดยนำแนวคิดทฤษฎีทางการศึกษามาปรับประยุกต์ใช้ให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกับการจัดการศึกษา ที่จะสะท้อนคุณค่าของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในสังคม ถือได้ว่าการศึกษเป็นรากฐานของการพัฒนาระบบสังคม ดังนั้นหลักสูตรจึงมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาทุกระบบ เนื่องจากหลักสูตรเป็นกรอบแนวทางการจัดการศึกษาของผู้สอนเพื่อพัฒนาให้มีความรู้ทักษะความสามารถและความประพฤติที่จะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาสังคมโดยรวม และเป็นแนวทางสำหรับผู้สอนในการดำเนินการจัดการเรียนรู้ในแต่ละระดับการศึกษาให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้สร้างสรรค์ให้เกิดประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี

ความหมายของหลักสูตร

ความหมายของคำว่า “หลักสูตร” ของนักการศึกษาต่างประเทศ และนักการศึกษาไทย แตกต่างกันมาก เนื่องจากคำว่า “หลักสูตร” มีความหมายกว้าง และไม่ได้จำกัดอยู่เฉพาะรายวิชาที่อยู่แต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่มีความหมายที่หลากหลาย รวมถึงศาสตร์และศิลป์ที่อยู่นอกห้องเรียนด้วย ซึ่งมีนักวิชาการ และนักการศึกษา ได้ให้คำจำกัดความของหลักสูตรไว้อย่างหลากหลาย ดังนี้

โอลิวา (Olive, 1992, pp. 8-9) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ดังต่อไปนี้

1. การให้นิยามโดยยึดจุดประสงค์ (Purpose) หลักสูตรจึงมีภาระหน้าที่ที่จะทำให้ผู้เรียนควรจะเป็นอย่างไร หรือมีลักษณะอย่างไรหลักสูตร แนวคิดนี้จึงมีความหมายในลักษณะที่เป็นวิธีการที่นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายนั้น ๆ เช่น หลักสูตร คือ การถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม หลักสูตร คือ การพัฒนาทักษะการคิดผู้เรียน
2. การให้นิยามโดยยึดบริบทหรือสภาพแวดล้อม (Contexts) นิยามของหลักสูตร ในลักษณะนี้จึงเป็นการอธิบายถึงลักษณะทั่วไปของหลักสูตร ซึ่งแล้วแต่ว่าเนื้อหาสาระของหลักสูตรนั้นมีลักษณะเป็นอย่างไร เช่น หลักสูตรที่ยึดเนื้อหาวิชา หรือหลักสูตรที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง หรือหลักสูตรที่เน้นการปฏิรูปสังคม
3. การให้นิยามโดยยึดวิธีดำเนินการหรือยุทธศาสตร์ (Strategies) เป็นการนิยาม ในเชิงวิธีดำเนินการที่เป็นกระบวนการ ยุทธศาสตร์หรือเทคนิควิธีการในการจัดการเรียนการสอน เช่น หลักสูตร คือ กระบวนการแก้ปัญหาหลักสูตร คือ การอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มหรือการทำงานกลุ่ม หลักสูตร คือ การเรียนรู้เป็นรายบุคคล หลักสูตร คือ โครงการหรือแผนการจัดการเรียนการสอน

โอลิวา จึงได้สรุปความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร คือ แผนงานหรือโครงการที่จัดประสบการณ์ทั้งหมดให้แก่ผู้เรียน ภายใต้การดำเนินงานของโรงเรียนและในทางปฏิบัติหลักสูตรประกอบด้วยจำนวนของแผนการต่าง ๆ ที่เขียนเป็นลายลักษณ์อักษร มีขอบเขตกว้างและหลากหลาย เป็นแนวทางของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ต้องการ ดังนั้น หลักสูตรอาจเป็นหน่วย (Unit) เป็นรายวิชา (Course) หรือเป็นรายวิชาย่อยต่าง ๆ (Sequence of courses) แผนงานหรือโครงการทางการศึกษาดังกล่าวนี้อาจจัดขึ้นได้ทั้งในและนอกชั้นเรียนหรือโรงเรียนก็ได้

โซเวลล์ (Sowell, 1996, p. 5) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรมีหลากหลาย เช่น หลักสูตรเป็นการสะสมความรู้ดั้งเดิม เป็นวิธีการคิด เป็นประสบการณ์ที่ถูกกำหนดไว้ เป็นแผนการจัดสภาพการเรียนรู้ เป็นความรู้และคุณลักษณะของผู้เรียน เป็นเนื้อหาและกระบวนการ เป็นแผนการเรียนการสอน เป็นจุดหมายปลายทางและผลลัพธ์ของการจัดการเรียนการสอน และเป็นผลผลิตของระบบเทคโนโลยี ฯลฯ โซเวลล์ ได้อธิบายว่า เป็นเรื่องปกติที่นิยามความหมายของหลักสูตรมีความแตกต่างกันไป เพราะบางคนให้ความหมายของหลักสูตรในระดับที่แตกต่างกัน หรือไม่ได้แยกหลักสูตรกับการจัดการเรียนการสอนแต่อย่างใดก็ตาม โซเวลล์ได้สรุปว่า หลักสูตร คือ การสอนอะไรให้กับผู้เรียน ซึ่งมีความหมายที่กว้างขวาง ที่รวมทั้งข้อมูลข่าวสาร ทักษะ และทัศนคติ ทั้งที่ได้กำหนดไว้และไม่ได้กำหนดไว้ให้แก่ผู้เรียนในสถานศึกษา

กมลฉัตร กล่อมอิม (2562, หน้า 11-12) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ที่สถานศึกษาที่ได้รับรวบรวมจัดทำไว้หรือจัดเตรียมสำหรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนกับผู้เรียน โดยมีเนื้อหาสาระครบถ้วนอย่างมีระบบสามารถเข้าใจได้ง่าย และมีจุดประสงค์ชัดเจน รวมทั้งวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและล้ำสมัย ตลอดจนการประเมินผลตามสถานการณ์จริงหรือตามสภาพจริง เพื่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้และเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมทางด้านร่างกาย ทางด้านอารมณ์ ทางด้านสังคม และทางสติปัญญาได้อย่างครบถ้วนตามเจตนารมณ์ของการพัฒนาหลักสูตรอีกด้วย

วิชัย วงษ์ใหญ่ (2554, หน้า 6) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง วิชาที่สอน ส่วนความหมายที่กว้างของหลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทั้งหลายที่จัดให้กับผู้เรียน ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ซึ่งเป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม

สุเทพ อ่วมเจริญ (2555, หน้า 4) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึง ศาสตร์ที่เรียนรู้เพื่อนำไปกำหนดวิถีทางที่นำไปสู่การจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนเพื่อการเรียนรู้

จากความหมายของนักวิชาการและนักการศึกษาข้างต้นสรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นข้อกำหนดจุดหมาย โครงสร้างของเนื้อหาวิชาแผนการจัดการเรียนรู้โปรแกรมการศึกษา การจัดเนื้อหากิจกรรม ประสบการณ์ต่าง ๆ หรือศาสตร์ต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ให้ผู้เรียนได้ศึกษาหาความรู้ทั้งภาคทฤษฎี ภาคปฏิบัติ รวมทั้งการมีส่วนร่วมกิจกรรมเสริมสร้างประสบการณ์ ที่เป็นทั้งทางตรงและทางอ้อม เป็นวิธีการที่จะพัฒนาผู้เรียนให้เกิดความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์นำไปสู่ความสำเร็จตามจุดประสงค์หรือจุดมุ่งหมายนั้น ๆ

ความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นแผนการจัดการศึกษาโดยรวมของสถานศึกษาโดยมีความสำคัญต่อผู้เรียน ครู สถานศึกษา และผู้ปกครอง โดยได้มีนักวิชาการการศึกษา กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายท่าน ดังนี้

ชาติชาย ม่วงปฐม (2557, หน้า 17) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรโดยเฉพาะหลักสูตรแม่บท ดังนี้

1. หลักสูตรเป็นเสมือนบ้ำหลอมพลเมืองให้มีคุณภาพ
2. หลักสูตรเป็นมาตรฐานของการจัดการศึกษา
3. หลักสูตรเป็นโครงการและแนวทางในการให้การศึกษา
4. หลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู
5. หลักสูตรเป็นแนวทางในการส่งเสริมความเจริญงอกงามและพัฒนาการของเด็ก ตามจุดมุ่งหมายของการศึกษา
6. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดแนวทางในการจัดประสบการณ์ว่า ผู้เรียนและสังคมควรจะได้รับสิ่งใดบ้างที่จะเป็นประโยชน์แก่เด็กโดยตรง
7. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าเนื้อหาวิชาอะไรบ้าง ที่จะช่วยให้เด็กมีชีวิตอยู่ในสังคมอย่างราบรื่นเป็นพลเมืองที่ดีของประเทศชาติ และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์แก่สังคม
8. หลักสูตรเป็นเครื่องกำหนดว่าวิธีการดำเนินชีวิตของเด็กให้เป็นไปด้วยความราบรื่นและผาสุก
9. หลักสูตรย่อมทำนายลักษณะของสังคมในอนาคตว่าจะเป็นเช่นไร
10. หลักสูตรย่อมกำหนดแนวทางความรู้ ความสามารถ ความประพฤติ ทักษะ และเจตคติของผู้เรียนในอันที่จะอยู่ร่วมในสังคม และบำเพ็ญตนให้เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและชาติบ้านเมือง

จิตมา วรณศรี (2557, หน้า 30-31) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษา เนื่องจากหลักสูตรเป็นแผนการจัดการศึกษาโดยรวมของสถานศึกษาโดยมีความสำคัญต่อผู้เรียน ครู สถานศึกษา และผู้ปกครอง ดังนี้

1. ความสำคัญต่อผู้เรียน หลักสูตรสถานศึกษาเป็นแผนการดำเนินงานของสถานศึกษาที่จะใช้เพื่อหล่อหลอม กลุ่มเกลา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามทั้งด้านสติปัญญา ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ และด้านสังคม เป็นคนดี คนเก่ง และมีความสุข เป็นพลเมืองดีของสังคม เป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศชาติ
2. ความสำคัญต่อครู หลักสูตรสถานศึกษาจะทำให้ครูรับรู้และเข้าใจตรงกันถึงจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งหลักสูตรเป็นแนวปฏิบัติในการจัดการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ช่วยให้ครูสามารถวางแผนจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนได้ตรงตามจุดมุ่งหมายของสถานศึกษา ทั้งด้านเนื้อหาสาระ แนวทางการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แนวทางการวัดและประเมินผล การใช้สื่อ แหล่งเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้และพัฒนาการของผู้เรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

3. ความสำคัญต่อสถานศึกษา หลักสูตรเป็นเสมือนพิมพ์เขียวของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา เป็นแผนหลักที่จะช่วยให้ทราบว่าจะมุ่งหมายและความคาดหวังของสถานศึกษาที่มีต่อผู้เรียนเป็นอย่างไร ผู้เรียนที่จบการศึกษาจากสถานศึกษาจะมีลักษณะอย่างไรและสถานศึกษามีแนวทางดำเนินการจัดการศึกษาอย่างไรบ้าง

4. ความสำคัญต่อผู้ปกครอง หลักสูตรสถานศึกษาจะช่วยให้ผู้ปกครองรับทราบถึงจุดมุ่งหมายและความคาดหวังว่า เมื่อจบการศึกษาบุตรหลานจะมีลักษณะ มีคุณสมบัติเป็นอย่างไรบ้าง สถานศึกษามีแนวทางจะพัฒนาผู้เรียนอย่างไร เพื่อประกอบการตัดสินใจในการส่งบุตรหลานเข้าศึกษาในสถานศึกษาแห่งนั้น

มารุต พัฒนาผล (2562, หน้า 4-5) ได้กล่าวถึงความสำคัญของหลักสูตรว่า หลักสูตรมีความสำคัญหลายประการทั้งต่อสังคมและประเทศชาติ บุคลากรทางการศึกษา ผู้สอน ผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เรียน ดังต่อไปนี้

1. หลักสูตรมีความสำคัญต่อความมั่นคงของสังคมและประเทศชาติ ในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของประชากรในอนาคตว่าควรมีความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์อย่างไร

2. หลักสูตรมีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาในฐานะที่เป็นหลักหรือหัวใจของการจัดการศึกษา และการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรได้กำหนดเป้าหมายของการศึกษา เนื้อหาสาระ แนวทางการจัดการเรียนการสอน และการประเมินผล การบริหารจัดการ การประกันคุณภาพที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกฝ่ายใช้เป็นแนวทางการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่เพื่อให้หลักสูตรบรรลุเป้าประสงค์ของหลักสูตร

3. หลักสูตรมีความสำคัญต่อผู้บริหารการศึกษาในฐานะที่เป็นกรอบการกำหนดนโยบายทางการศึกษาให้สอดคล้องกับเป้าประสงค์ของหลักสูตรตลอดจนการบริหารจัดการให้เอื้อต่อการใช้หลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาให้เกิดประโยชน์สูงสุด และการส่งเสริมและควบคุมคุณภาพการศึกษา

4. หลักสูตรมีความสำคัญต่อผู้สอนในฐานะที่เป็นเครื่องมือชี้แนะแนวทางการปฏิบัติงานด้านการจัดการเรียนการสอน เพราะหลักสูตรจะทำให้ผู้สอนทราบเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ แนวทางการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลที่จะสามารถพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามที่หลักสูตรกำหนดไว้ นอกจากนี้ หลักสูตรยังช่วยทำให้ผู้สอนตัดสินใจดำเนินการต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนในการที่จะส่งเสริมคุณภาพของผู้เรียนตรงตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร

5. หลักสูตรมีความสำคัญที่มีต่อผู้เรียนและผู้ปกครอง ในฐานะที่ช่วยทำให้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับการเข้ารับการศึกษา เช่น เนื้อหาสาระ ระยะเวลา ความรู้ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์เมื่อสำเร็จการศึกษา อีกทั้งยังช่วยในการวางแผนการเรียนตลอดหลักสูตรและการศึกษาต่อได้อย่างเป็นระบบ

6. หลักสูตรมีความสำคัญต่อชุมชนในฐานะที่เป็นเครื่องมือพัฒนาคุณภาพของผู้เรียนซึ่งเป็นสมาชิกคนหนึ่งของคนในชุมชน ให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ซึ่งแต่ละชุมชนอาจมีความต้องการที่แตกต่างกัน

จากความสำคัญของหลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรที่นักวิชาการการศึกษาได้กล่าวมาข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาที่จะบรรลุเป้าหมายต้องอาศัยหลักสูตรเป็นเครื่องมือนำไปสู่เป้าหมายเป็นหัวใจสำคัญที่จะพัฒนาคนให้มีความรู้ ทักษะ และทัศนคติ เป็นพลเมืองที่ดีมีศักยภาพในการพัฒนาประเทศชาติให้ก้าวหน้าทันต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ตลอดจนการดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข และหลักสูตรยังเป็นส่วนสำคัญในการวางรากฐานคุณภาพของคนในชาติ โดยการกำหนดกรอบคุณลักษณะอันพึงประสงค์ตามที่สังคมคาดหวังเพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา วางรากฐานความคิดให้สอดคล้องกับกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้บุคคลเป็นสมาชิกที่ดีและอยู่กับบุคคลอื่นได้อย่างปกติสุข

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรเป็นสิ่งสำคัญพื้นฐานของหลักสูตร ประกอบด้วยส่วนสำคัญหลายส่วนที่มีความสอดคล้องและมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งมีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวไว้ ดังนี้

ทาบ (Taba, 1962, p. 422) ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตร ไม่ว่าจะสร้างขึ้นในลักษณะใด ย่อมประกอบด้วยส่วนสำคัญ 4 ส่วน คือ

1) วัตถุประสงค์ทั่วไปและวัตถุประสงค์เฉพาะวิชา หมายถึง ความต้องการของหลักสูตร ซึ่งจะเป็นแนวทางในการเรียนการสอน ทำให้ผู้สอนรู้ว่าสอนเนื้อหาอะไร สอนแก่ใคร ทำไม่จึงสอน มีความประสงค์อะไร จะใช้วิธีการใดสอน และจะทำการประเมินผลอย่างไร

2) เนื้อหาของหลักสูตร หมายถึง สารของความรู้และประสบการณ์จากการเรียนรู้วิชานั้น ๆ ซึ่งจะเป็นรายละเอียดที่จะนำมาถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามวัตถุประสงค์ที่ต้องการของหลักสูตร

3) กระบวนการเรียนการสอน หมายถึง การแปลจุดหมายของหลักสูตรไปสู่การสอน ตามเนื้อหาของหลักสูตรที่กำหนด โดยการใช้วิธีการสอนแบบต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ มีคุณสมบัติตามหลักสูตร

4) การประเมินผล คือ กระบวนการที่ทดสอบและแสดงให้เห็นว่า ผู้เรียนมีความรู้ ความสามารถ สมรรถภาพ ทักษะ เจตคติ มีคุณสมบัติตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรหรือไม่ โดยให้จุดมุ่งหมายเป็นแนวทางของการประเมินผล เพื่อให้ได้ผลออกมาปรับปรุงการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา กระบวนการเรียนการสอน และการดำเนินการอื่น ๆ

เคอร์ (Kerr, 1976, p. 16-17) ได้นำเสนอองค์ประกอบของหลักสูตรไว้ 4 ส่วน ได้แก่ 1) วัตถุประสงค์ของหลักสูตร 2) เนื้อหาสาระ 3) ประสบการณ์การเรียนรู้ และ 4) การประเมินผล

โบแชมป์ (Beauchamp, 1981, pp. 107-109) กล่าวว่า องค์ประกอบของหลักสูตรประกอบด้วย 4 ส่วน คือ 1) เนื้อหาสาระและวิธีการจัด 2) จุดมุ่งหมายทั่วไป 3) แนวทางการนำหลักสูตรไปใช้สอน 4) การประเมิน